

WOORD VOORAF

In 2018 ben ik gestart met de bewerking en actualisering van de vijfde druk van alle tien delen in de serie *Wessels Insolventierecht*. Ik hoop deze druk in vijf jaar voltooid te hebben. De serie *Wessels Insolventierecht* beoogt een handboek over het Nederlandse insolventierecht te zijn. Daarbij fungeert de opbouw van de huidige Faillissementswet als leidraad voor een uitvoerige artikelsgewijs opgebouwde behandeling.

In alle delen wordt aandacht gegeven aan de wordingsgeschiedenis van wet- en andere regelgeving, aan de rechtspraak en aan standpunten in de doctrine, alsmede aan op basis hiervan ontstane nieuwe inzichten. Daarbij kan volledigheid niet worden nagestreefd, zodat vaak met een selectie van verwijzingen is volstaan. Tevens zijn praktische regels over hoe het er in de praktijk van alledag aan toe gaat verwerkt, zoals de Recofa-richtlijnen voor faillissement en surseances van betaling 2009, de Recofa-richtlijnen voor schuldsaneringsregelingen 2018, beide vastgesteld door Recofa (overleg van rechters-commissarissen), het Procesreglement verzoekschriftprocedures insolventiezaken rechtbanken, geïnitieerd door het Landelijk Overleg van de Voorzitters van de Civiele sectoren van de rechtbanken (LOVC) in samenwerking met Recofa (tweede versie, januari 2013), het Procesreglement verzoekschriftprocedures handels- en insolventiezaken gerechtshoven, geïnitieerd door het Landelijk Overleg van de Voorzitters van de Civiele sectoren-Hoven (LOVC-H) (tiende versie, januari 2018) en het Procesreglement Hoge Raad der Nederlanden, vastgesteld op 26 januari 2017.

De vijfde druk van de serie pak ik wat anders aan.

De insolventiewetgeving ondergaat de laatste jaren grondige veranderingen. Deze hangen samen met verschillende desiderata, zoals de wens om de economische en maatschappelijke schade van zogenoemde faillissementsfraude te bestrijden, de noodzaak – na de financiële crisis van 2008-2012 – het reorganiserend vermogen van ondernemingen te versterken en het voornemen om insolventieprocedures in lijn te brengen met digitale ontwikkelingen. Hiermee samenhangende veranderingen vinden zowel op nationaal als op Europees niveau plaats.

In Nederland heeft in het tweede decennium van deze eeuw het zogenoemde wetgevingsprogramma 'Herijking Faillissementsrecht' geleid tot nieuwe wetgeving ter verbetering van de bestrijding van faillissementsfraude, de invoering van

een civielrechtelijk bestuursverbod (beide in werking getreden op 1 juli 2016), de versterking van de positie van de curator (met ingang van 1 juli 2017 van kracht geworden) en de modernisering van de faillissementsprocedure, die op 1 januari 2019 in werking zal treden. Een tweetal wetsvoorstellen dat de continuïteit van rendabele ondernemingen beoogt verkeert in diverse stadia van behandeling.

Ook op Europees niveau is dit decennium een start gemaakt met voorstellen die de harmonisatie van verschillende onderdelen van het insolventierecht ten doel hebben. Deze zullen hun weerslag hebben op diverse onderwerpen, die in verschillende onderdelen van de serie aan bod komen. Zij zullen het eindresultaat zijn van wat in november 2016 door de Europese Commissie is neergelegd in het 'Voorstel voor een Richtlijn betreffende preventieve herstructureringsstelsels, een tweede kans en maatregelen ter verhoging van de efficiëntie van herstructureerings-, insolventie- en kwijtingsprocedures, en tot wijziging van Richtlijn 2012/30/EU' (zie COM(2016) 723 final, 2016/0359(COD)).

Deze recente en te verwachten wijzigingen zijn voor de uitgever en mij aanleiding geweest de opzet en de uitwerking van de delen voor de vijfde druk van de serie enigszins aan te passen.

De eerste druk van de serie verscheen tussen 1999 en 2003, de tweede druk tussen 2006 en 2009, de derde in de jaren 2010 tot en met 2012 en de vierde druk is tussen 2013 en 2017 gepubliceerd. De verwerking van de gehele stof voor de serie *Wessels Insolventierecht* vindt plaats over de navolgende afzonderlijke delen, die met ingang van 2018 in onderstaande volgorde zullen worden gepubliceerd. Hierin is Deel XI nieuw:

- I. Faillietverklaring
- II. Gevolgen van faillietverklaring (1)
- III. Gevolgen van faillietverklaring (2)
- IV. Bestuur en beheer na faillietverklaring
- V. Verificatie van schuldvorderingen
- VI. Het akkoord
- VII. Vereffening van de boedel
- VIII. Surseance van betaling
- IX. Schuldsaneringsregeling natuurlijke personen
- X Part I. *International Insolvency Law Part I. Global Perspectives on Cross-Border Insolvency Law*
- X Part II. *International Insolvency Law. Part II European Insolvency Law*
- XI. Buiten faillissement en surseance van betaling

Het nieuw voorziene deel XI heeft de werktitel 'Buiten faillissement en surseance van betaling' en omvat de onderwerpen die door de wetgever zijn voorgesteld onder een nieuwe Titel IV in de Faillissementswet (met het opschrift 'Buiten faillissement en surseance van betaling'). Deze titel bevat onder meer – als alles doorgaat – regels over de aanwijzing van een beoogd curator en voor de

homologatie van een onderhands akkoord ter voorkoming van een faillissement. Materieel zijn dit thema's die systematisch goed in andere delen zouden passen (in het bijzonder in de delen I, IV en VI). De opbouw van de huidige Faillissementswet vormt in de serie echter de basis voor een artikelsgewijze behandeling van het insolventierecht. Dat geldt dus ook voor dit Deel XI. Door middel van (terug)verwijzingen naar andere delen zullen relevante onderwerpen bij dit nieuwe voorgenomen deel worden betrokken.

Het insolventierecht, dat zijn weerslag in de Faillissementswet heeft, kent in de toekomst met vier sets van regels (voor faillissement, surseance, schuldsanering natuurlijke personen en voor situaties 'buiten faillissement en surseance van betaling') duidelijk meer gezichten. Er is in deze vijfde druk voor een aanpak gekozen die recht beoogt te doen aan de differentiatie in (pre-)insolventieprocedures en hun verschillende privaatrechtelijke uitwerkingen, hun rechtshistorische achtergrond, hun maatschappelijke dimensie en hun financieel-economische inbedding.

Processuele differentiatie. Preganter dan voorheen wordt aandacht gegeven aan een breder palet aan doelstellingen dat met de verschillende (buiten-)insolventierechtelijke instrumenten wordt beoogd en op welke wijze deze procedureel gestalte krijgen.

Privaatrechtelijke verankering. Doordat procedures buiten het formele insolventierecht, maar wel daarmee samenhangend het thema 'insolventie' uit haar door velen zo geziene isolement halen, zal de serie hechter in het algemene burgerlijk recht, in het bijzonder het vermogensrecht, het rechtspersonenrecht en het burgerlijk procesrecht, worden verankerd. Ik neem me daarbij voor om meer dan voorheen speciaal aandacht te geven aan de jurisprudentie van de Hoge Raad op het terrein van het burgerlijk procesrecht en haar doorwerking in insolventieprocedures of op het terrein van het vermogensrecht en de invloed daarvan op materiële vragen van insolventierecht.

Toekomstige ontwikkelingen. Waar de eerste drukken van dit werk vooral het accent legden op het in werking getreden, positieve recht, wordt met het verschijnen van het eerste deel in de vijfde druk meer dan tot nu het geval is aandacht gegeven aan Nederlandse ontwerp-wetgeving en Europese voorstellen op het terrein van (convergentie en harmonisatie van) het recht inzake insolventie en herstructurering. Dit geschiedt door korte verwijzingen op te nemen op die plaatsen waar deze ontwikkelingen het inzicht in het insolventierecht kunnen verhogen. In Deel I, dat in oktober 2018 verscheen, is verwerkt de Wet Modernisering faillissementsprocedure (*Kamerstukken* 34 740), zoals op 26 juni 2018 aangenomen door de Eerste Kamer, en de Wet herstel en afwikkeling van verzekeraars (*Kamerstukken* 34 842), zoals deze met algemene stemmen op 12 juni 2018 door de Eerste Kamer is aanvaard.

Maatschappelijke (Europese) signalen. Diverse organisaties spelen in Nederland of in Europa een kenmerkende rol bij de vormgeving van nieuwe wetgeving, het

formuleren van praktijkregels of het bieden van (niet-bindende) aanbevelingen (*soft law*). Dit zijn vaak bronnen waar in de praktijk niet altijd aan wordt gedacht, maar die deze praktijk wel beïnvloeden en dat niet alleen waar *hard law* zwijgt. In Nederland valt te denken aan Recofa (werkgroep van rechters-commissarissen in faillissement) en INSOLAD (de Vereniging voor Insolventierecht Advocaten, die zich bezighouden met alle aspecten van faillissementen en herstructurering). Daarbuiten denk ik aan het European Law Institute (ELI), in het bijzonder aan het in september 2017 gepubliceerde rapport 'Business rescue in Insolvency Law', en de medio 2016 van start gegane Conference of European Restructuring and Insolvency Law (CERIL), een onafhankelijke Europese denktank op het terrein van herstructurering en insolventie. In de vijfde druk worden opvattingen van belangrijke spelers in het veld ten tonele gevoerd. Langs deze weg zal ook, zij het beknopt, aandacht aan rechtsvergelijking worden gegeven voor zover deze bijdraagt tot een betere kennis van (de herkomst van) onderdelen van het proces van voortgaande harmonisatie van het (pre-)insolventierecht in Europa.

Financieel-economische aspecten. Relevante statistische, economische, financiële en soms multidisciplinaire gegevens zullen ruimhartiger worden verwerkt dan voorheen. Zij kunnen ondersteunen in de dagelijkse praktijk van onderhandelen en zoeken naar oplossingen voor (dreigende) conflicten, de maatschappelijke relevantie van diverse regelingen in perspectief plaatsen of de noodzaak van aanpassing of herziening van wetgeving scherper in beeld brengen.

De serie kenmerkt zich vanaf haar begin, bijna twintig jaar geleden, door uitvoerige registers op trefwoorden, wetsartikelen en rechtspraak. De toegankelijkheid van de delen is nog verder verbeterd, door paragraafgewijs tussenkopjes in de inhoudsopgave te plaatsen en waar nodig met een indeling in 'grote' en 'kleine' letters de tekst van een onderdeel beter te structureren. Van de gelegenheid is gebruikgemaakt om wat oudere, vooral lagere rechtspraak, als deze eerdere rechtspraak bevestigt, te saneren.

Op deze wijze hoop ik dat met behulp van de serie nog beter dan voorheen de rechtspraktijk kan worden uitgeoefend. Ook de wetenschapsbeoefening is meen ik met deze aanpak gediend. Gedurende de laatste tien jaren hebben veel EU-lidstaten en de EU zelf hun oriëntatie op de functie en de werking van het insolventierecht vernieuwd of verkeren volop in een ontwikkeling deze te bereiken. Zij leidt, kortweg, tot een geleidelijke verschuiving in het paradigma van de traditionele visie op insolventie als een door een schuldeiser geïnitieerd collectief incassomechanisme (voor faillissement) naar de aanpak die een schuldenaar in staat stelt een financieel in problemen verkerende, maar rendabele onderneming voor te zetten, met in acht neming van de (maatschappelijke) belangen van de verschillende stakeholders die bij die onderneming zijn betrokken. Deze zich op het Europese continent ontwikkelende 'rescue culture' zal niet alleen het insolventierecht ingrijpend wijzigen en transformeren, maar kan ook

een aanzet vormen voor de definiëring van een nieuw en afzonderlijk rechtsgebied, geregeld door zijn eigen beginselen en functies: herstructureringsrecht.

Het goede voornemen om onderdelen in de serie te verbreden, te verdiepen of nader te ontsluiten heb ik overigens met terughoudendheid moeten toepassen omdat de omvang van de delen in de serie beperkingen met zich brengt. Niettemin hoop ik dat de serie met de aangebrachte toespitsing en verdieping en met de ontsluiting van resultaten van wetenschappelijke inspanningen kan blijven bijdragen aan een goede praktijkbeoefening, maar ook van belang kan zijn voor de continue herbezinning van in de wetgeving vastgelegde normen en concepten. Op deze wijze kan de serie van invloed zijn op de toekomstige hervormingsagenda in Nederland en in de EU en meer indirect op voortgaande herijking van wetgeving aangaande insolventie en herstructurering in ons omliggende landen.

Er is nog een vernieuwing.

Gebruiker ondersteund. Aangezien ik altijd de kwaliteit van mijn publicaties en daarbij gebruikte bronnen probeer te verbeteren, heb ik begin 2017 voor Deel X *International Insolvency Law Part II*, een nieuw element aan het schrijfproces toegevoegd door te communiceren met personen die actief zijn op het gebied van Europese herstructurering en insolventie. Via mijn blog (www.bobwessels.nl) en via LinkedIn heb ik conceptteksten van *Part II* gepubliceerd met de uitnodiging aan degenen die geïnteresseerd zijn op het desbetreffende onderwerp betrekking hebbende literatuur, uitspraken of praktijkervaringen te sturen of commentaar te leveren op deze conceptteksten. In een periode van twee maanden heb ik zes keer een uitnodiging gepost, met het verzoek om binnen twee weken nuttige informatie of opmerkingen aan mij te sturen. Incentives om op deze wijze bij te dragen aan het 'live'-debat over mijn teksten zijn de zekerheid dat (i) substantiële bijdragen worden erkend door de namen van de betrokken auteurs te vermelden en dat (ii) in geselecteerde gevallen de gemaakte reacties kunnen worden aangehaald in de tekst, samen met de erkenning van de auteur. De toen uit ongeveer dertig landen ontvangen reacties, beschrijvingen van praktijkgevallen, literatuurbronnen en zelfs de ontwerptekst van een proefschrift waren de vrucht van het toen geïntroduceerde '*deliberate public participatory drafting process*' dat mij goed bevallen is. Om deze reden is besloten dit voor de vijfde druk van de serie voor alle delen ook toe te passen. De vijf ontwerpteksten die ik in oktober en begin november 2018 heb geplaatst, hebben slechts een tiental reacties opgeleverd. Deze betreffen slechts mineure punten.

Terug naar de verdeling van de gehele stof over de afzonderlijke delen. Zij is als volgt geschied. Deel I bevat een inleiding en de behandeling van art. 1-19b Faillissementswet en art. 212g en verder (kortweg: faillissement van financiële instellingen), in Deel II betreft de hoofdmoot art. 20-41, 60a-63c en art. 212a-212f, in Deel III art. 42-60, in Deel IV art. 64-107, in Deel V art. 108-137g, in Deel VI art. 138-172, in Deel VII art. 173-197 en art. 206-212, in Deel VIII art. 214-283 en in

Deel IX art. 284-362. Deel X richt zich op internationaal insolventierecht. In overleg met de uitgever is in 2015 besloten om Deel X in twee afzonderlijke boeken te splitsen. Zie voor de redenen het Woord vooraf van *International Insolvency Law. Part I Global Perspectives on Cross-Border Insolvency Law*, dat in december 2015 is verschenen.

Ik licht nog eens toe dat de wortels van de serie liggen in het boek 'Faillissement en Surseance van betaling', onderdeel van mr. M. Polak's Handboek van het Nederlandse Handels- en Faillissementsrecht, eerste druk 1910, waarvan in 1972 de laatste, zevende druk verscheen in de bewerking van mr. N.J. Polak. De tweede druk, die vanaf 2006 verscheen, bracht de aanduiding van de serie mee, serie *Wessels Insolventierecht*. De bewerking daarvan heb ik altijd zelf verzorgd. Dat is ook het voornemen voor deze vijfde druk, voor de jaren 2018 tot 2022. Daarna is het tijd het stokje over te dragen. In overleg met de uitgever is voor de serie *Wessels Insolventierecht* een deskundige hoofdredactie van toonaangevende experts uit de wetenschap, de rechterlijke macht en de praktijk ingesteld. Deze bewaakt de kwaliteit en onderlinge samenhang van de delen in de serie en beslist over aan te trekken bewerkers. Ik dank de leden van de hoofdredactie voor hun bereidheid bij te dragen aan de continuïteit van de serie.

De tekst is in genummerde tekstparagrafen onderverdeeld. Het eerste nummer in de samenstelling van het paragraafnummer correspondeert met het Deel waarin de tekstparagraaf is opgenomen. Bij verwijzingen in de tekst en in de registers wordt naar deze paragraafnummers verwezen. Dit geschiedt ook in de kopregel. Indien in de bewerking grotere delen tekst moesten worden toegevoegd is de paragraafnummering voortgezet met een letteraanduiding (als fictief voorbeeld par. 2123a, 2123b, 2123c, etc.).

Aan het slot van het Woord vooraf bij elk afzonderlijk deel besteed ik aandacht aan de bijzonderheden van het desbetreffende deel.

In het onderhavige Deel II heb ik in het bijzonder rechtspraak en de literatuur verwerkt. Voorzover de rechtspraak ook ander thema's aan de orde stelt (bijvoorbeeld verificatie of boedelschulden) komen deze in andere delen in de serie aan de orde. Literatuur, rechtspraak en wetgeving zijn verwerkt tot 2 november 2018.

Voor op- of aanmerkingen van de gebruikers van dit boek houdt de Hoofdredactie serie *Wessels Insolventierecht* zich graag aanbevolen (info@bobwessels.nl).

Dordrecht, november 2018

B. Wessels

I. FAILLISSEMENT EN ZIJN GEVOLGEN

§ I.1 *Inleidende opmerkingen*

[2001] *Titel I, Tweede Afdeling*. De Tweede Afdeling van Titel I van de Faillissementswet kent het opschrift: 'Van de gevolgen der faillietverklaring'. Deze gevolgen zijn ten aanzien van het materiële recht in deze afdeling zoveel mogelijk bijeengebracht.

[2002] *Overzicht*. Aldus letterlijk de MvT, Van der Feltz I (1896), p. 339. De MvT, t.a.p., noemt het feit dat in de oude regeling van het WvK een regeling van de gevolgen van faillissement nagenoeg geheel ontbrak een van haar grootste gebreken. Afdeling II bevat 'zoveel mogelijk' de rechtsgevolgen van faillietverklaring.

De afdeling regelt deze rechtsgevolgen ten aanzien van een tiental vragen. Het zijn de rechtsgevolgen ten aanzien van:

- a. het vermogen van de gefailleerde, art. 20-22 en 41 (erfenis);
- b. de beheers- en beschikkingsbevoegdheid van de gefailleerde, art. 23, 24, 35 en 52;
- c. rechtsvorderingen van of tegen de gefailleerde, art. 25-32 en 36;
- d. tegen de gefailleerde lopende executies, art. 33 en 34;
- e. ten tijde van de faillietverklaring lopende wederkerige overeenkomsten, art. 37, art. 37a en art. 37b (wederkerige overeenkomsten), art. 38 (termijnzaken), art. 38a (huurkoop, indien de gefailleerde huurkoper is), art. 39 (huur- en pachtovereenkomst, indien de gefailleerde huurder of pachter is), en art. 40 (arbeids- en agentuurovereenkomst, indien de gefailleerde werkgever respectievelijk principaal is);
- f. de bevoegdheid van de curator om vóór het faillissement plaats gehad hebbende rechtshandelingen te vernietigen, art. 42-51;
- g. de derde die na het faillissement, maar vóór de publikatie ervan, aan de schuldenaar betaalt, art. 52;
- h. de schuldeiser die na faillissement een schuld aan de schuldenaar met zijn vordering op deze wil verrekenen, art. 53-56;
- i. bestaande zekerheidsrechten, art. 57-59, 59a en art. 60;
- j. de echtgenoot of de geregistreerd partner indien tussen de gefailleerde en één van hen enige gemeenschap van goederen bestaat, art. 22 en art. 61-63.

De onder f, h en i vermelde gevolgen komen in *Wessels Insolventierecht III* aan de orde. Zie voor een enigszins andere indeling Molengraaff-Star Busmann (1951), p. 160.

[2003] *Fixatiebeginsel*. De in deze bepalingen geregelde rechtsgevolgen treden in 'ten tijde van de faillietverklaring' (art. 20, art. 37 lid 1), 'door de faillietverklaring' (art. 23), of als gevolg van het 'vonnis van faillietverklaring' (art. 33 lid 1) dan wel voorzover rechtsverhoudingen lopen 'tijdens de faillietverklaring' (art. 27 lid 1, art. 28 lid 1, art. 29), hetgeen in enkele gevallen is verondersteld (vergelijk art. 38a en art. 39). Sommige consequenties moeten worden beschouwd 'van de dag' van de faillietverklaring (art. 35, art. 35a, art. 35b, art. 39 lid 1, slot, en art. 40 lid 2) of met inachtneming van wat 'vóór' faillietverklaring (art. 30 lid 1, art. 33 lid 1, art. 34, en art. 36a) geschiedt. De bewoordingen in deze wetsartikelen geven daarmee uitdrukking aan het '... hoofdbeginsel van alle faillissementsrecht, dat door intrede van het faillissement de rechtspositie van alle bij den boedel betrokkenen onveranderlijk wordt', zie HR 31 december 1909, *W* 8957. Deze onveranderlijkheid komt dan ook tot uitdrukking in de bepaling van de positie van een schuldeiser die in beginsel alleen in het faillissement kan opkomen voor de vordering die hij ten tijde van de faillietverklaring op de schuldenaar heeft, vergelijk Van der Feltz II (1897), p. 126, en *Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w.* (Inv. 3, 5 en 6), p. 201.

De Hoge Raad rept meer algemeen over het '... systeem van fixatie van de rechten van crediteuren op het ogenblik van het faillissement ... en onder meer neergelegd in de artikelen 23, 24, 33, 38, 39, 129-131 dier wet', zie HR 5 januari 1923, *NJ* 1923, p. 359, of van het beginsel dat door het intreden van het faillissement de rechtspositie van alle bij de boedel betrokkenen onveranderlijk wordt, het zogenoemde 'fixatiebeginsel', zie HR 17 februari 1995, *NJ* 1996/471, zulks beslissend ten aanzien van art. 23 en daarbij tevens aangevend dat op de dag van faillietverklaring de beschikking en het beheer bij de curator komt te berusten, zie art. 68 lid 1. Ook Rb. Breda 10 oktober 2007, *JOR* 2007/320, rept over 'fixatiebeginsel'. Zie voorts HR 14 augustus 2015, *ECLI:NL:HR:2015:2192*; *JOR* 2015/252, nt. Steneker (cassatie van Hof 's-Hertogenbosch 5 november 2013), *ECLI:NL:GHSHE:2013:5203*, nt. Loesberg); Wibier, *AA* 2015, p. 888 e.v. In dit arrest oordeelt de Hoge Raad dat in het geval dat bij vermenging van verpande en niet-verpande zaken (vloeibaar aluminium) geen van die zaken als hoofdzaak kan worden aangewezen, art. 5:14 lid 2 BW bepaalt dat een nieuwe zaak ontstaat. Art. 5:15 BW brengt in verbinding met art. 5:14 BW in een zodanig geval mee dat van rechtswege een nieuw pandrecht ontstaat op een aandeel in de nieuwe zaak ten behoeve van degene die het pandrecht op de door vermenging tenietgegangene zaak had gevestigd. Dit pandrecht op het aandeel in de nieuwe zaak ontstaat van rechtswege: '... Dit is niet anders in geval van een faillissement van de eigenaar van die zaak. Meer in het bijzonder brengt het aan het faillissementsrecht ten grondslag liggende fixatiebeginsel niet iets anders

mee, gelet op de omstandigheid dat de hier bedoelde rechtsverkrijging van rechtswege werkt.' Over dit fixatiebeginsel ook Van Hees (2000); Van den Heuvel, diss. (2004), p. 37 e.v. en p. 57 e.v.; Wibier, *NTHR* 2012/6, p. 308 e.v.; *Wessels Insolventierecht V* 2014/5113; Van Zanten, diss. (2012), p. 19 e.v.

[2004] *Rechtsgevolgen buiten de Tweede Afdeling Fw, voorkomend in het BW.* Buiten deze afdeling in de Faillissementswet zijn in de wet op diverse plaatsen gevolgen van faillietverklaring geregeld. Deze gevolgen zijn nagenoeg even zoveel malen verbonden aan surseance van betaling of aan de toepassing van de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen. In *Wessels Insolventierecht IX* 2013/9435, heb ik een overzicht gegeven van de buiten de Faillissementswet voorkomende wet- en regelgeving, die consequenties verbindt aan een of meer van deze drie insolventiefiguren. Het overzicht is samengesteld op basis van de invoering van de wettelijke regeling schuldsanering natuurlijke personen (Titel III Fw), met ingang van 1 december 1998. Het merendeel van de wijzigingen en aanpassingen in bijzondere wet- en regelgeving bestond toen uit het toevoegen van de rechtsfiguur van de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen in de reeds in die wetten en regelingen voorkomende bestaande rechtsfiguren van faillissement en/of surseance van betaling. De belangrijkste bepalingen die consequenties aan de faillietverklaring verbinden haal ik hier kort aan:

- a. de onbenoembaarheid, schorsing of ontslag uit bepaalde personenrechtelijke functies, zoals voegd (art. 1:327 lid 1 BW) of bewindvoerder (art. 1:435 lid 5 BW en art. 1:448 lid 1 BW) of bijzondere curator over een minderjarige (art. 1:245 lid 4 BW). Doordat de benoeming van een bijzondere curator als een inmenging in de uitoefening van het ouderlijk gezag moet worden aangemerkt, oordeelt Hof 's-Gravenhage 11 december 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:5210, deze benoeming dermate ingrijpend in de rechtsbetrekking tussen de met gezag beklede ouder(s) en de minderjarige en aldus rechtstreeks betrekking hebbend op de uit het ouderlijk gezag voortvloeiende rechten en verplichtingen, dat de rechten en verplichtingen van een faillissementscurator van een van de ouders daardoor niet rechtstreeks worden geraakt in de zin van art. 798 lid Rv. Bijgevolg heeft de faillissementscurator niet het gezag over de minderjarige en evenmin het recht deze te vertegenwoordigen;
- b. belemmeringen ten aanzien van de uitoefening van een beroep, zoals de schorsing van een octrooigemachtigde (art. 23m ROW), die van een advocaat (art. 16 lid 1 Advocatenwet), die van schorsing uit het notarisambt (art. 26 Wet op het notarisambt), of de op non-actief stelling van leden van de rechterlijke macht (art. 13 lid 1, onder c Wet RO). Zie ook Kwantes, *NJB* 1961, p. 1266, en Wessels, *WPNR* 6340 (1999);
- c. het einde van een volmacht, zie art. 3:72 BW. Vergelijk Rb. Haarlem 30 januari 2008, LJN BC6737; Rb. Leeuwarden 20 mei 2009, LJN BI5232; *JOR* 2009/243. Zie Winter (2000); Van de Wal, diss. (2005), p. 279 e.v., en

- p. 323; Mon. Nieuw BW B-5 (Van Schaik), nr. 57 e.v. Anders ten aanzien van een volmacht als bedoeld in art. 3:73 BW, Vzr. Rb. Leeuwarden 24 juli 2000, *Tvl-N* 2000/6, p. 50. Voor een uitzondering, zie art. 2:192 lid 5 BW;
- d. de onbenoembaarheid tot executeur-testamentair (art. 4:1053 BW);
 - e. de onmogelijkheid van het inroepen van een tijdsbepaling door de schuldenaar, zie 6:40 onderdeel a BW;

Zie voor enkele gevolgen van faillissement voor de in Boek 7 BW en in Boek 8 BW geregelde bijzondere overeenkomsten, alsmede ten aanzien van enkele onbenoemde overeenkomsten par. 2576 e.v. Zie ten aanzien van de in Boek 8 BW geregelde materie ook *Wessels Insolventierecht IX* 2013/9452. Zeer kritisch over art. 6:40 onderdeel a BW is Van Zanten, diss. (2012), p. 48 e.v.

Erfrecht. Het erfrecht kent aan een kind als erfgenaam van rechtswege een voorwaardelijke geldvordering ten laste van de overblijvende echtgenoot toe, art. 4:13 lid 3, eerste zin BW. Deze vordering wordt krachtens de wet opeisbaar indien de echtgenoot in staat van faillissement is verklaard of ten aanzien van hem de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen van toepassing is dan wel is overleden, art. 4:13 lid 3 onder a en b BW. De toepassing van de schuldsaneringsregeling op de echtgenoot dan wel diens faillissement brengt met zich dat jegens het kind de niet-opeisbaarheid niet meer kan worden ingeroepen, vergelijk art. 6:40 onder a BW. Zie Ebben, diss. (2000), p. 26 e.v.; *Asser/Perrick 4* 2013/62.

Genoemde geldvordering wordt vermeerderd met een rentecomponent, art. 4:13 lid 4 BW. Indien – in het standaardvoorbeeld – de langstlevende ouder hertrouwt, is deze verplicht aan het kind op diens verzoek goederen over te dragen met een waarde van ten hoogste die geldvordering plus rente, zie art. 4:19 BW. Binnen drie maanden ná het verkrijgen van die bevoegdheid dient het kind ‘... aan de kantonrechter schriftelijk zijn voornemen met betrekking tot de uitoefening van die bevoegdheid mede te delen.’ Is het kind meerderjarig en is hij in staat van faillissement verklaard (dan wel is aan hem surseance van betaling verleend of is op hem de schuldsaneringsregeling van toepassing) dan rust de verplichting op de curator (onderscheidenlijk op het kind met medewerking van de bewindvoerder), zie art. 4:26 lid 2 BW. Het hier omschreven wilsrecht is niet een persoonlijk recht. De desbetreffende (geld)vordering komt bij overlijden van het kind aan de erfgenamen toe, en bij de toepasselijkheid op hem van de schuldsaneringsregeling respectievelijk zijn faillissement valt de vordering in de desbetreffende boedel. In vergelijkbare zin Luijten; Van Mourik; de Commissie Erfrecht, *WPNR* 6268 (1997); Ebben, diss. (2000), p. 40.

In een testament waarin aan de langstlevende het vruchtgebruik van de goederen van de nalatenschap wordt gelegateerd wordt wel de clause opgenomen dat dit vruchtgebruik eindigt bij faillissement of toepassing schuldsaneringsregeling. Wolfert, *WPNR* 6624 (2005), meent dat de clause strijdt met art. 3:84 lid 4 BW, terwijl zij tevens van mening is dat de vraag of

het legaat in zijn geheel nietig is (art. 4:45 lid 1 BW) afhangt van de kenbare bedoeling van de erflater.

[2005] *Overige rechtsgevolgen*. Buiten het BW zijn ook rechtsgevolgen van faillissement geregeld. *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*. Te wijzen valt op art. 6 onder i Rv (aanvullende rechtsmacht in zaken betreffende faillissement, surseance van betaling of schuldsaneringsregeling natuurlijke personen indien deze in Nederland is uitgesproken of verleend). De bepaling heeft met ingang van 1 januari 2002 art. 126 lid 13 Rv (oud) vervangen. De laatste bepaling gaf aan dat de verweerder in zaken van faillissement wordt gedagvaard voor de rechtbank die de schuldenaar in staat van faillissement heeft verklaard, en wier uitspraak rechtsgevolgen heeft; indien de faillietverklaring door een hogere rechter is uitgesproken dient te worden gedagvaard voor de rechtbank uit wier leden de rechter-commissaris is benoemd. Rb. Utrecht 24 maart 1999, *JOR* 1999/124, acht zich niet bevoegd ten aanzien van de vordering tot opzegging van de huurovereenkomst op de voet van art. 39 door de verhuurder. De (toen zogenoemde) kantonrechter is bevoegd. Rb. Alkmaar 18 januari 2001, *TvI-N* 2001/3, p. 22, oordeelt ten aanzien van een door de curator ingestelde vordering uit onverschuldigde betaling, dat deze niet valt onder 'zaken betreffende ... faillissement' in de zin van art. 6 onder i Rv. Naar het oordeel van de rechtbank is afwijking van de 'normale' betrekkelijke bevoegdheid alleen wenselijk voor zaken welke het beheer en de vereffening van de failliete boedel betreffen en voor verificatiegeschillen. Voor andere zaken, persoonlijke, zakelijke of andere rechtsvorderingen '... bestaat op grond van de wetsgeschiedenis niet de minste aanleiding tot afwijking van de 'normale' relatieve bevoegdheid'. De rechtbank verklaart zich onbevoegd en verwijst naar de rechtbank in een ander arrondissement. *Wetboek van Strafrecht*. Zie onder meer art. 194 Sr (verschijnplicht en inlichtingenplicht), art. 341 Sr (bedrieglijke bankbreuk) en art. 344 Sr (benadelende faillissementsdelicten van derden). *Invorderingswet 1990*. Art. 10 lid 1 onder a Inv. 1990 regelt dat een belastingaanslag van de belastingschuldenaar terstond en tot het volle bedrag invorderbaar is indien de belastingschuldige in staat van faillissement is verklaard. De ontvanger moet evenwel zijn vordering ter verificatie indienen, zie *Wessels Insolventierecht V* 2014/5037 e.v. Zie ook art. 19, art. 25 en art. 26 Inv. 1990, in welke laatste de voorwaarden zijn opgenomen waaronder de belastingontvanger meewerkt aan een (buitengerechtigd) akkoord, zie *Wessels Insolventierecht VI* 2013/6043 e.v. *Handelsregister*. Art. 39 Hrb 2008 treft een regeling ten aanzien van een rechterlijke uitspraak houdende faillietverklaring, verlening van surseance van betaling of het van toepassing verklaren van de schuldsaneringsregeling met betrekking tot degene die als eigenaar van een onderneming, als vennoot onder firma of als lid van een rederij in het handelsregister is ingeschreven (of van een ingeschreven rechtspersoon), van de vernietiging van een zodanige uitspraak, alsmede van het einde van het faillissement, van de surseance van betaling of

van de toepassing van de schuldsaneringsregeling. Ex art. 39 onder d Hrb 2008 worden ook de naam en het adres van de desbetreffende rechter-commissaris en van de curator of de bewindvoerder opgenomen. De griffier van het betrokken rechtscollege doet opgave ter inschrijving in het handelsregister, in geval van faillietverklaring, verlening van surseance van betaling of het van toepassing verklaren van de schuldsaneringsregeling. Zie art. 6 lid 2 onder e Hrb 2008. De regeling is nagenoeg gelijklopend aan die van Hrb 1996, zie Veldhuyzen/Jong (2009), p. 111 e.v.

Burgerschapsrechten. Faillissement beïnvloedt niet het kiesrecht noch het recht om gekozen te worden, vergelijk *Wessels Insolventierecht I* 2012/1024.

Bijzondere wetgeving. In diverse bijzondere wetten wordt aan faillissement een consequentie verbonden, veelal samenhangend met het niet meer kunnen verkrijgen, het vervallen of het intrekken van een vergunning. Zie bij wijze van voorbeeld art. 34 Drank- en Horecawet (*Stb.* 2000, 185) waarin is bepaald dat faillissement (en schuldsaneringsregeling natuurlijke personen) een opschortende werking heeft (tot het tijdstip waarop het faillissement onderscheidenlijk de schuldsaneringsregeling eindigt) ten aanzien van het op bepaalde gronden intrekken of vervallen van de vergunning tot het uitoefenen van het horecabedrijf of het slijtersbedrijf, of art. 14 lid 2 Elektriciteitswet 1998 (*Stb.* 2000, 186) dat het van rechtswege verval regelt van de aanwijzing als netbeheerder in geval van faillissement van de vennootschap die als netbeheerder is aangewezen. Zo ook art. 6 lid 2 Gaswet (*Stb.* 2000, 305).

[2006] *Gevolgen ten aanzien van het (faillissements)vermogen.* Uit de wets-historie (zie MvT, Van der Feltz I (1896), p. 365 e.v., en p. 369) en uit het doel van het faillissement (vereffening van het vermogen ten behoeve van de gezamenlijke schuldeisers) blijkt dat het faillissement is gericht op het (faillissements)vermogen van de schuldenaar. Ook de Hoge Raad is hierin stellig: 'Het faillissement is een algemeen beslag op het vermogen van de schuldenaar, omvat diens gehele vermogen ten tijde van de faillietverklaring (art. 20 Fw), ontnemt aan de schuldenaar de beschikking en het beheer over zijn tot het faillissement behorend vermogen (art. 23) en doet de gerechtelijke tenuitvoerlegging 'op eenig deel van het vermogen van den schuldenaar' eindigen (art. 33 lid 1). Het doel van het faillissement is het vermogen van de schuldenaar ten behoeve van de gezamenlijke schuldeisers te vereffenen. De werking is dan ook beperkt tot het vermogen van de schuldenaar, zoals blijkt uit de vermelde wettelijke bepalingen en de uitwerking daarvan in de overige bepalingen van de Faillissementswet', zie HR 13 oktober 1989, *NJ* 1989/897, waarin de Hoge Raad art. 33 lid 1 uitlegt '... in overeenstemming met die beperkte werking van het faillissement.' Ook in de parlementaire geschiedenis bij art. 475 Rv is ter zake van faillissement gesproken over 'het algemeen beslag dat het gevolg is van het faillissement van de schuldenaar, de enige huidige beslagvorm die ook toekomstige goederen van de schuldenaar omvat',

zie MvA II Inv., Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (Inv. 3, 5 en 6), p. 158. Vergelijk Van Mierlo (1998).

Principieel in overeenstemmende zin is HR 19 mei 1999, *JOR* 1999/170, ter zake van de vraag of de curator dan wel het bestuur van de gefailleerde rechtspersoon in een enquêteprocedure op voet van art. 2:344 e.v. BW de rechtspersoon kan vertegenwoordigen. De HR beslist dat dit het bestuur is. Door het faillissement van de rechtspersoon '... is noch haar handelingsbevoegdheid noch de vertegenwoordigingsbevoegdheid van haar bestuur teloor gegaan. Artikel 23 van de Faillissementswet bepaalt dat de schuldenaar door de faillietverklaring van rechtswege de beschikking en het beheer over zijn tot het faillissement behorend vermogen verliest. Zulks houdt echter niet in dat indien de schuldenaar van mening is dat de curator in zijn faillissement een bevoegdheid uitoefent die niettegenstaande het faillissement bij de schuldenaar is gebleven, deze het recht zou missen zich in rechte te verzetten tegen het handelen van de curator te dier zaken.'

Ook in de doctrine is naar voren gebracht dat de 'persoon' van de gefailleerde rechtspersoon niet door een faillissement wordt geraakt. Faillissement richt zich op het vermogen van het rechtssubject. Het subject zelf, in casu de rechtspersoon, blijft rechtsbevoegd en zijn organen behouden in beginsel na de faillietverklaring hun rechtspersonenrechtelijke bevoegdheden. Faillissement bewerkstelligt wel dat de rechtspersoon (c.q. haar organen) geen handelingen meer kunnen verrichten die de boedel binden, vergelijk Kortmann, 'De positie van de vennootschapsorganen, de ondernemingsraad en de curator tijdens faillissement', in: *Van vennootschappelijk belang* (Maeijerbundel; 1988), p. 103 e.v., dezelfde, Preadvis Vereeniging 'Handelsrecht' 1993, p. 98 e.v.; Van der Heijden, diss. (1996), p. 70 e.v.; Kortmann, annotatie onder HR 19 mei 1999, *JOR* 1999/171; idem, annotatie onder HR 19 mei 1999, *AA* 2000, p. 102 e.v.; Van der Korst (2008), en – ten aanzien van een publiekrechtelijke rechtspersoon – Wessels, *NTBR* 1999, p. 289 e.v.

Melding bestuurdersaansprakelijkheid. De bevoegdheid tot melding van de betalingsonmacht als bedoeld in de zin van de Wet bestuurdersaansprakelijkheid (zogenoemde Tweede misbruikwet) komt alleen aan het bestuur van de desbetreffende (failliete) rechtspersoon toe. Melding is niet een rechtshandeling die de rechtspersoon regardeert. Zij heeft ook geen enkel gevolg voor de rechtspersoon. Een mededeling van betalingsonmacht namens de rechtspersoon door de curator zonder medewerking of instemming van het bestuur kan dan ook niet als een dergelijke melding worden beschouwd, zie Wezeman, diss. (1998), p. 183 e.v.

[2007] *Schakelbepalingen.* Een aantal van de gevolgen dat de Faillissementswet regelt ten aanzien van de faillietverklaring is van overeenkomstige toepassing bij de surseance van betaling, de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen en bij de noodregeling voor sommige financiële instellingen.

[2008] *Surseance van betaling*. In de art. 236 e.v. komen met de regeling in Titel I, Afdeling 2, nagenoeg identiek luidende bepalingen voor. Zie de samenhang tussen:

- art. 236 (wederkerige overeenkomsten) en art. 37,
- art. 236a (schadevergoeding bij ontbinding of vernietiging) en art. 37a,
- art. 237 (termijncontracten) en art. 38,
- art. 237a (huurkoop) en art. 38a,
- art. 238 (huur en pacht) en art. 39, alsmede
- art. 239 (arbeids- en agentuurovereenkomst) en art. 40.

Voorzover deze surseancebepalingen afwijken heb ik ze in *Wessels Insolventierecht VIII 2014/8140* e.v., behandeld.

Schuldsaneringsregeling natuurlijke personen. Voor de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen in Titel III van de Faillissementswet zijn ter bepaling van de gevolgen van de toepassing van de schuldsaneringsregeling (onder meer) de art. 34 tot en met 38a en art. 40 van overeenkomstige toepassing, zie de schakelbepaling art. 313. Art. 39 (huur en pacht) is in art. 313 niet opgenomen, aangezien art. 305 voor dit onderwerp een eigen regeling kent. Vergelijk *Wessels Insolventierecht IX 2017/9160a*.

[2009] *Openbare orde en dwingend recht*. De Faillissementswet beoogt een ordelijke afwikkeling van een faillissement, met inachtneming van het beginsel van gelijkheid van gelijk gerangschikte crediteuren. De in de wet gelegen belangenafbakening en de procedure die deze belangen poogt gestalte te geven vormen een algemeen belang van fundamenteel gewicht. Diverse bepalingen uit de artikelen 20-41, die in het onderhavige deel uit de serie centraal staan, beschouw ik dan ook als van openbare orde. Hetgeen erin wordt geregeld staat niet ter vrije beschikking van partijen en de rechter dient in voorkomende gevallen deze regels ambtshalve toe te passen.

Fixatiebeginsel. Het aan het faillissementsrecht ten grondslag liggende fixatiebeginsel heeft echter niet alleen een goederenrechtelijke dimensie. Het heeft een bredere vermogensrechtelijke betekenis en een insolventierechtelijke betekenis. Als voorbeeld van deze laatste: art. 23 dat onder meer aangeeft dat op de dag van faillietverklaring de beschikking en het beheer bij de curator komt te berusten, zie art. 68 lid 1. Genoemde vermogensrechtelijke betekenis is onderstreept in HR 12 april 2013, *LJN* BY9087; *JOR* 2013/193, nt. Van Hees; *NJ* 2013/224; *RI* 2013/66. Ten aanzien van een (overigens in deze zaak niet aan de orde zijnd) contractueel beding dat bepaalt dat het recht op een prestatie vervalt enkel en alleen vanwege het in staat van faillissement raken van de schuldenaar of een daarop gebaseerde opzegging, met als gevolg dat de wederpartij die de tegenprestatie daarvoor al heeft ontvangen, zijn eigen prestatie niet meer behoeft te verrichten, oordeelt de Hoge Raad dat dit beding ‘... een onaanvaardbare inbreuk kan opleveren op art. 20 Fw.’ Hoe kan een dergelijk beding worden bestreden? De Hoge Raad wijst de richting: ‘Een dergelijk beding kan, afhankelijk van de context en de overige omstandig-

heden van het geval, nietig zijn wegens strijd met genoemd wetsartikel. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat een beroep op zo'n beding in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is.'

Polak/Pannevis (2017), p. 7, noemt als voorbeeld van door de rechter ambtshalve toe te passen bepalingen de artikelen 23, 26, 29, 38 (en 61 en 68 lid 1). Ik zou hiertoe ook de artikelen 20, 21, 22, 22a, 24 en 25 willen rekenen. Van Hees, diss. (1997), p. 174, beschouwt art. 37-39 als van openbare orde. Ik steun hem in deze zienswijze en werk deze bepalingen hierna verder uit. Anders: Van Zanten, diss. (2012), p. 102. Doordat art. 27 en art. 28 de insolventieprocedure betreffen meen ik dat ook deze bepalingen van openbare orde zijn. Ik zou dit ook voor de artikelen 30, 31, 32, 33 en 34 willen aannemen. Verder hoort art. 36 hiertoe.

Van dwingend recht is naar mijn mening art. 35, art. 35a, art. 35b, en art. 36a. Mede uit de aard van het materiële huur-, pacht, huurkoop- en arbeidsrecht vloeit het dwingendrechtelijke karakter van art. 38a, art. 39 en art. 40 voort. Tekst, toelichting en ratio nopen ertoe ook art. 38 tot dwingend recht te rekenen.

Ten aanzien van de algemene regeling van de wederkerige overeenkomst in art. 37 zou nog twijfel mogelijk kunnen zijn. In het Arbitraal vonnis (in hoger beroep) Vereniging van Nederlandse Exporteurs van Aardappelen 7 maart 1977, NJ 1978/30, nt. PZ, is geoordeeld dat de genoemde termijn in art. 37 (toen: 8 dagen; thans: een redelijke termijn) van dwingend recht is. Anders Zonderland in zijn annotatie. Ik meen evenwel dat de curator niet gebonden kan zijn aan een contractuele regeling waarin partijen van art. 37 afwijken. De onderkenning van het belang van de wederpartij, die zich geconfronteerd ziet met een gefailleerde contractspartij, heeft geleid tot art. 37. De wederpartij op voorhand méér bevoegdheden toekennen doet afbreuk aan de positie van de boedel (de curator) en tast de gelijkheid van schuldeisers aan; haar contractueel de in art. 37 gelegen bevoegdheden ontnemen of beperken druist te zeer in tegen het belang dat art. 37 juist beoogt te beschermen. Art. 37 is als van openbare orde te beschouwen in het licht van HR 3 november 2006, LfN AX8838; JOR 2007/76; NJ 2007/155 (*Nebula*), waarover nader par. 2491a. Over het verschil tussen dwingend recht en openbare orde, zie Mon. Nieuw BW A-19 (Loth), nr. 15B.

EU-insolventieverordening. Het vorengaande wordt terzijde gesteld indien de EU-insolventieverordening van toepassing is. Zo wordt art. 38 beïnvloed door art. 12 EIR 2015.

[2010] *Overgangsrecht.* De inwerkingtreding met ingang van 1 januari 1992 van het vernieuwde vermogensrecht in het BW heeft geleid tot wijziging van een aantal artikelen in de Faillissementswet. Het daarop betrekking hebbende overgangsrecht is neergelegd in de art. 29 e.v. Ow II. De hoofdregel is dat op een vóór 1 januari 1992 uitgesproken faillissement (of: voorlopig verleende

surseance van betaling) de tot dan toe geldende wetsbepalingen van de Faillissementswet van toepassing blijven, behalve voor zover het wijzigingen betreft die verband houden met bepalingen in het vernieuwde BW. Daaraan komt onmiddellijke werking toe, vergelijk art. 29 lid 1 Ow II. Het betreft daarbij art. 36 (en art. 182 lid 1, art. 188 leden 1 en 2, art. 230 lid 4 en art. 232 onder 2). Indien op de gevolgen van een tekortkoming de bepalingen van het oude, tot 1992 gegolden hebbende BW van toepassing zijn (vergelijk art. 182 Ow I), dan geldt de oude tekst van art. 37 en art. 38 (en art. 236 en art. 237), zie art. 31 Ow II. Uitvoeriger *GS Overgangsrecht*.

[2010a] *Voorontwerp Insolventiewet*. In dit Deel II staan centraal (kortweg) art. 20-41 en art. 61-63e van de wet. Eind 2007 heeft de Commissie Insolventierecht een voorontwerp voor een nieuwe Insolventiewet gepubliceerd. Zie voor de tekst www.bobwessels.nl, weblog onder *Archive 2006-2013*, blog 2007-11-doc2. De Commissie is een voorstander van de invoering van een geïntegreerde procedure, waarbij het onderscheid tussen faillissement en surseance van betaling wordt losgelaten. In haar slotbrief van juli 2009 gaat de Commissie in op enige punten van kritiek die haar voorstellen hebben ontmoet. Voor de tekst van de slotbrief, zie www.bobwessels.nl, weblog onder *Archive 2006-2013*, blog 2009-08-doc1. Over de voorstellen van enkele van de in dit deel behandelde onderwerpen, zie Jacobs (2008); Loesberg (2008a); Loesberg (2008b); Vermunt (2008); Hoens/Schols, *WPNR* 6871 (2011). Op verschillende plaatsten in zijn proefschrift bespreekt Van Zanten, diss. (2012), deze voorstellen uitvoerig en kritisch. Hoewel de realisering van een nieuwe Insolventiewet was opgenomen in het wetgevingsprogramma voor 2010, met als beoogde invoeringsdatum 1 januari 2012 (zie www.bobwessels.nl, *Archive 2006-2013*, weblog onder 2009-10-doc5), besloot het kabinet in november 2009 dat er gezien de bestaande wetgevingsprioriteiten in de lopende kabinetsperiode (i.e. tot medio 2011) geen ruimte was om dit wetgevingsproject aan te pakken. In het voorjaar van 2010 viel het kabinet (Balkenende IV) en trad in september 2010 het kabinet Rutte-Verhagen aan. In haar beleidsvoorstellen heeft de wijze en planning van de modernisering van de Nederlandse insolventiewetgeving geen plaats gekregen. In januari 2011 (*Kamerstukken II 2010/11*, Aanghangsel 1014) heeft de toenmalige Minister van Veiligheid en Justitie, Opstelten, in antwoord op kamervragen laten weten met het Voorontwerp in haar huidige vorm niet door te willen gaan. Zie nader Groot, *TCR* 2011, p. 127 e.v.; Verstijlen, *Tvl* 2011, 12, p. 12.

[2010b] *Herijking Faillissementswet*. Op 26 november 2012 heeft de Minister van Veiligheid en Justitie in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat hij wil onderzoeken of de Faillissementswet op onderdelen kan worden verbeterd. Zie *Kamerstukken II 2012/13*, 29 911, nr. 74. De verkenning van de minister van mogelijke verbeterpunten in de Faillissementswet heeft geresulteerd in het Programma Herijking Faillissementsrecht, dat rust op drie